

هشت سال جنگ تحمیلی عرصه بسیار مهمی برای بروز روحیه اسلامی، انقلابی و خصلت های صحیح در یک انسان مسلمان محسوب می شود. لذا جستجو و بیان مواردی که تفکر، روحیه و منش اسلامی آن نمود می یابد یک کار برجسته مهم و ارزشمند است. هشت سال جنگ، تاریخ ما را تغذیه می کند و آنچه که در این مدت اتفاق افتاد بیان کننده روحیه مقاومت و فداکاری همراه با اخلاص ملت پر افتخار ایران در عرصه های مقاومت بوده است و باید از حماسه های به جای مانده از جنگ برای جاری کردن این روحیه در طول و امتداد تاریخ استفاده شود.

تعریف جنگ در دیدگاه مراکز نظامی ج.ا.ا.

جنگ برخورد خشونت آمیز قدرتهای ملی دو یا چند کشور می باشد که به منظور تحمیل اراده یکی به دیگری، یا جلوگیری از تحمیل اراده دیگری بر خود می باشد.

نکته: جنگها راهمیشه سیاسيون شروع و سیاسيون خاتمه می دهند.

- ریشه های تاریخی تهاجم عراق
- تشکیل امپراتوری عثمانی ۱۴۵۳
- فتح قسطنطنیه (سلطان محمد فاتح)
- کشور گشایی عثمانیها (رومانی و بوسنی، مصر و لیبی، عربستان، رود دن، ایران)

رنگ قهوه ای سال ۱۴۸۱ به عثمانی اضافه شده رنگ سبز سال ۱۵۲۰ به عثمانی اضافه شده
رنگ صورتی سال ۱۵۶۶-۱۵۲۰ به عثمانی اضافه شده رنگ زرد سال ۱۶۸۳ به عثمانی اضافه شده

تشکیل امپراتوری صفویه ۱۵۰۲

- هدف تقابل با دولت عثمانی.
- دین رسمی ایرانیان.
- هدف اروپائیان از این تقابل.
- نظر جرج وسترن (امپراطوری صوفی در این زمان افساری به ترکها زده و مانع از آن شده که دنیای مسیحیت بیش از این متزلزل شود)

ریشه های اختلافات

- تقابل مذهبی.
- وقوع حداقل ۱۸ جنگ بزرگ.
- جنگهای طولانی (تا ۲۰ سال).

مهمترین

معاهدات صلح بین ایران، عثمانی و عراق

قرارداد آماسیه ۱۵۵۵ (مهم)

- ایالتهای آذربایجان، ارمنستان شرقی و گرجستان شرقی برای ایران.
- واگذاری گرجستان غربی، ارمنستان غربی و کشور عراق به عثمانی.
- برخورد مناسب با شیعیان در عراق.
- دوری از منازعات مرزی.

قرارداد زهاب ۱۶۳۹

- واگذاری کشور عراق برای همیشه به عثمانی.
- طرح مسئله تعیین حدود مرزها برای اولین بار در معاهدات صلح.

قرارداد ۱۹۳۷ (مهم)

- مرزهای دو کشور بر مبنای معاهده ۱۹۱۳ تعیین شد.

- خط تالوک فقط تا مقابل آبادان مورد توافق قرار گرفت .
 - اروند رود برای کشتیهای تجاری تمام کشورها آزاد شد .
 - فقط کشتیهای نظامی دو کشور حق تردد در اروند رود را دارند .
 - کشتیهای نظامی دیگر کشورها باید در اروند عوارض بپردازند .
 - عوارض دریافت شده توسط عراق باید برای توسعه کشتیرانی در اروند رود هزینه گردد .
- عهد نامه ۱۹۷۵ الجزایر (مهم)
- طرفین مرزهای زمینی خود را بر اساس پروتکل ۱۹۱۳ و صورت جلسات ۱۹۱۴ تعیین کنند .
 - دو کشور مرزهای آبی خود را بر اساس خط تالوک تعیین کنند .
 - طرفین مرزهای خود را به منظور جلوگیری از نفوذ و رخنه خرابکاران کنترل نمایند .
 - مقررات فوق عوامل تجزیه ناپذیر برای یک راه حل کلی است .
 - عهد نامه ۱۹۷۵ دارای ۷ پروتکل ضمیمه است .

بررسی اعلامیه الجزایر

- مقداری از اراضی ایران به دولت عراق منتقل شد (مناطق نفت خیز مرزهای میانی).
- خط تالوک را عراق به عنوان مرز در اروند رود پذیرفت .
- مقرر شد ایران حمایت خود را از کردهای شمال عراق بردارد .
- تأکید بر جدایی ناپذیری بندهای قرارداد .
- رفتار صادقانه دو طرف در معاهده ۱۹۷۵ .
- میانجی این قرارداد بر خلاف گذشته یک کشور دوست دو طرف است .
- تصویب معاهده و پروتکل های ضمیمه توسط پارلمان دو کشور .

نتیجه

- ۱- کشورهای استعمارگر به دلیل داشتن منافع (کشف نفت ، پل ارتباط اروپا با جنوب شرق آسیا)، قراردادها را به گونه ای تنظیم میکردند که هر گاه اراده کنند نقض شود .
 - ۲- هر گاه دولت قدرتمندی روی کار می آمد حقوق دیگری را نادیده میگرفت .
 - ۳- بر هم خوردن توازن قوا به نفع هر کدام قراردادها را ملغی میکرد .
 - ۴- قبل از تشکیل سازمان ملل (بعد از جنگ دوم جهانی) معاهدات ضمانت اجرایی نداشت .
- حدود مرزها

عراق	ایران	
۹۲۴/۴۳۴ کیلومتر مربع	۹۵۹/۸۷۳/۱ کیلومتر مربع	مساحت
۴۸ کیلومتر	۲۷۰۰ کیلومتر	مرز آبی (دریا)
	۱۶۰۹ کیلومتر (۸۴ اروند)	مرز مشترک با عراق

زمینه های تهاجم عراق

- شرایط حاکم بر ایران قبل از شروع جنگ
- شرایط حاکم بر عراق قبل از تجاوز
-

بررسی شرایط حاکم بر ایران قبل از شروع جنگ

۱- شرایط سیاسی ایران

۲- اوضاع اقتصادی ایران

۳- اوضاع نظامی ایران

شرایط سیاسی ایران

۱- حاکمیت لیبرالها ، از نخست وزیری بازرگان تا عزل بنی صدر.

۲- مخالفت لیبرالها با حضور ولی فقیه در رأس حکومت .

۳- خرسندی آمریکا از حاکمیت لیبرالها .

۴- ادعاها و سابقه مبارزاتی لیبرالها .

۵- تدبیر حضرت امام برای نشان دادن چهره واقعی لیبرالها به مردم .

۶- شتابزدگی لیبرالها در نشان دادن چهره واقعی خودشان .

۷- افشای ارتباط بعضی از سران دولت بازرگان با سفارت آمریکا .

۸- سقوط دولت بازرگان .

۹- دخالت دولت آمریکا در اغتشاشات داخلی و مرزی .

۱۰- مصادره مناصب اقتصادی و دانشگاهی توسط عوامل چپ و ملی گرا .

تلاش نیروهای انقلاب برای حفظ دستاوردهای انقلاب

۱- برگزاری انتخابات ۱۳۵۸/۱/۱۲

۲- تشکیل مجلس خبرگان رهبری

۳- تدوین قانون اساسی

۴- تشکیل مجلس شورای اسلامی

فشار آمریکا بر نیروهای انقلاب

۱- فشار سیاسی برای آزاد کردن جاسوسان

۲- تشدید بحرانهای مرزی

۳- حمله مستقیم به طیس

۴- تحریم اقتصادی ایران توسط آمریکا و اتحادیه اروپا به درخواست آمریکا

۵- ایجاد جنگ روانی علیه نیروهای انقلاب (خصوصاً شهید بهشتی)

۶- محور قرار دادن بنی صدر برای اتحاد گروههای واگرا

شواهد تمایل به ایجاد بحران مرزی

۱- بهانه جویی ها و شرارتها مکرر عراق

۲- چرا عراق (بیشترین شیعه ، ادعاهای ارضی قدیمی ، شعار صدور انقلاب ، سخنان بعضی مسئولین)

۳- شکایت عراق به سازمان ملل مبنی بر دخالت در امور داخلی عراق (توضیح امام خمینی پیرو شعار صدور انقلاب)

۴- به شهادت رساندن آیت الله صدر و خواهرش در عراق

۵- تمایل بنی صدر برای ایجاد بحران مرزی و حذف نیروهای انقلاب
اوضاع اقتصادی ایران

۱- اثرات اعتصابهای قبل و حین انقلاب بر اقتصاد ایران

۲- تأثیر عدم انسجام سیاسی و اداری بر اقتصاد
اهم مشکلات اقتصادی

۱- معلق ماندن قراردادهای اقتصادی با کشورهای غربی

۲- مشکل فروش نفت و ایجاد تزلزل در قیمت نفت

۳- فرار کارشناسان اقتصادی

۴- فقدان سیستمی تعریف شده برای عملی کردن الگوهای اقتصادی انقلاب

۵- بلوکه شدن دارائیهای ایران و تحریم خرید قطعات یدکی
اوضاع نظامی ایران

۱- خروج مستشاران خارجی (آمریکا) و فرار سران ارتش

۲- کاهش نیروهای ارتش توسط بازرگان (شعار ارتش ۵۰ هزار نفری)

۳- لغو قراردادهای نظامی توسط دولت بازرگان (آمریکا و آلمان)

۴- توطئه انحلال ارتش از سوی گروههای مخالف

۵- کودتای نوژه و فرار تعدادی از عناصر ارتش

۶- کاهش مدت خدمت سربازی و طرح خدمت در محل سکونت (دولت موقت)

۷- ارائه اطلاعات دقیق نظامی ایران به عراق توسط آمریکا
شرایط حاکم بر عراق قبل از تجاوز

۱- وضعیت سیاسی عراق

۲- وضعیت نظامی عراق

وضعیت سیاسی و امنیتی عراق

۱- ظهور صدام و اجبار حسن البکر به استعفا

۲- ویژگیهای فردی صدام و ارتباط مستقیم با فرماندهان لشکرها

۳- فشار بر شیعیان و کردها، (شهادت آیت الله صدر و خواهرش فرار کردها به خارج)

۴- برتری اقلیت عربهای سنی بر بقیه اقوام عراقی

وضعیت نظامی عراق

۱- ارتش عراق کاملاً شرقی بود

۲- گرایش به فرانسه و ایتالیا برای تأمین تجهیزات

۳- فراخوان نیروهای احتیاط

۴- ایجاد و توسعه ی جاده های مرزی

۵- شرارتهای مکرر مرزی (از فروردین ۵۸ تا ۳۰/۶/۵۹ جمعا ۶۳۶ مورد تجاوز هوایی، زمینی و دریایی)

نقش کشورهای منطقه ای

۱- کنفرانس سران عرب در طائف

۲- افزایش تولید نفت عربستان و کویت برای کمک به عراق

۳- فشار بر شیعیان کویت و عربستان

۴- الجزایر بیطرف، سوریه ولیبی مخالف با عراق

نقش کشورهای فرا منطقه ای

۱- تمایل آمریکا به تحریک صدام علیه ترس از او

۲- اجازه به صدام برای دستیابی به سلاحهای شیمیایی

۳- حمایت روسها از صدام و دوری از ایران بخاطر مخالفت با اشغال افغانستان

۴- قطع رابطه با رژیم صهیونیستی و افتتاح سفارت فلسطین در تهران

نقش مجامع بین المللی

۱- ایران در زمان شروع جنگ فاقد وزیر امور خارجه بود

۲- عدم انجام اقدامات حقوقی لازم حتی پس از پیگیری والداهایم (دبیرکل سازمان ملل)

۳- پیشنهاد دبیرکل سازمان ملل به طرفین برای حل مسالمت آمیز اختلافات و سکوت ایران

اهداف تهاجم صدام به ایران

۱- حاکمیت مطلق بر اروند رود

۲- استرداد جزایر سه گانه

۳- تجزیه خوزستان (تشکیل عربستان)

۴- سرنگون کردن نظام نوپای اسلامی ایران (به بهانه صدور انقلاب)

۵- بدست گرفتن رهبری جهان عرب

۶- دسترسی به آبهای آزاد

هجوم سراسری عراق و اشغال مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران

حملات هوایی

۱- در ساعت ۱۲ روز ۳۱/۶/۵۹ عراق با ۱۹۲ جنگنده از چهار پایگاه کرکوک، بغداد، کوت و ناصریه حمله هوایی خود را آغاز کرد.

۲- جنگنده های عراقی فرودگاه و پایگاه هوایی تهران، تبریز، دزفول، همدان، بوشهر، اصفهان و فرودگاههای کرمانشاه، سنندج و ارومیه را مورد حمله قرار دادند.

۳- شب ۳۱ شهریور عراقیها متوجه شدند حملات هوایی کاملاً ناموفق بوده.

۴- فقط یک جنگنده و یک هواپیمای مسافربری ایران و یک جنگنده توپولف عراقی منهدم شده بود. مناطق عملیاتی و محورهای پیشروی عراق

۱- منطقه شمال غرب (شمالی)

۱- سپاه یکم عراق از مرز ترکیه تا حوالی قصر شیرین (لشکرهای پیاده کوهستان).

۲- تلاش برای رسیدن به پیرانشهر ، سردشت و مریوان .

۳- حمایت از گروههای تروریستی و شورشی کرد .

۴- دفع تهدید گروههای کرد معاند عراق از کردستان عراق .
۲- منطقه میانی

۱- سپاه دوم عراق از قصر شیرین تا چنگوله مهران .

۲- تلاش برای شهرهای سریل ذهاب ، قصر شیرین ، گیلانغرب ، نفت شهر ، سومار و مهران .

۳- تصرف ارتفاعات مهم زاگرس و ایجاد یک خط پدافندی مطمئن .

۴- تامین امنیت بیشتر برای بغداد .

۳- منطقه جنوب غربی (جنوبی)

۱- سپاه سوم عراق از چنگوله تا بندرفاو با لشکرهاي مکانیزه وزرهي و گارد ریاست جمهوری .

۲- محورهای تهاجم برای تصرف دزفول ، شوش ، سوسنگرد و اهواز .

۳- کنترل کامل بر اروندرود ، خرمشهر و آبادان .

۴- گسترش مرز آبی عراق در خلیج فارس با تصرف بنادر امام و ماهشهر .

۵- تصرف منابع مهم نفت و گاز خوزستان .

۶- اشغال مناطق عرب نشین استان خوزستان .

موفقیتهای رژیم عراق در اشغال اهداف خود در هفته اول تجاوز

استانهای آذربایجان غربی و کردستان

۱- تصرف سر پلها با موفقیت و بدون مقاومت ارتش .

۲- حمایت از نیروهای کرد معاند جمهوری اسلامی .
استانهای کرمانشاه و ایلام

۱- تصرف شهرهای قصر شیرین ، مهران و موسیان .

۲- ناکام ماندن در دره تنگ حاجیان برای تهدید قصر شیرین .
استان خوزستان

۱- توقف عراقیها در پل نادری نزدیک شوش .

۲- عدم توفیق در اشغال شهرهای خرمشهر ، آبادان و سوسنگرد .

۳- تصرف یادگان حمید ، بستان و هویزه .
واکنشها به تجاوز صدام

۱- امام خمینی رحمه الله علیه:

(یک دزدی آمده است سنگی انداخته و فرار کرده)

(صدام حسین به حسب حکم شرعی کافر است)

(ما از آن قدرتهای بزرگ نترسیدیم این صدام که قدرتی ندارد ، عراق چیزی نیست)

۲- نیروهای مسلح :

(عدم توجه بنی صدر به گزارشات ارتش و غافلگیر شدن)

(نیروی هوایی ۴ ساعت بعد از تجاوز صدام با ۴ فروند جنگنده F۴ به پایگاه شعبیه بصره و الرشید بغداد حمله کرد و اول مهر با ۱۴۰ بمب افکن به عراق حمله کرد)

۳- سپاه و بسیج :

(نیروهای سپاه پاسداران و بسیج علیرغم دارا بودن تجربه درگیریهای کردستان، جنوب شرق و شمال شرق مورد اعتماد بنی صدر نبود)

دفاع و تثبیت مواضع دفاعی و بیرون راندن متجاوز

بعضی از فرماندهان جنگ را سه مقطع می دانند

مقطع اول: دفاع و تثبیت

مقطع دوم: بیرون راندن متجاوز

مقطع سوم: تثبیه متجاوز

اشکالات و ضعفهای نیروی های مسلح ایران که سبب موفقیت عراق در پیشروی اولیه گردید

خروج سیستم مستشاری و پشتیبانی آمریکا از ارتش و تصفیه فرماندهان خائن که منجر به
خلاء رهبری و مدیریت در رأس هرم ارتش گردید.

عدم پیش بینی طرحهای دفاعی مناسب و بسیج منابع و امکانات برای امر دفاع

عدم استفاده مناسب از توانمندی و قابلیت های موجود نیروهای مسلح

ضعف آموزش نظامی و تخصصی و عدم اجرای برنامه های مانور و آمادگی رزم

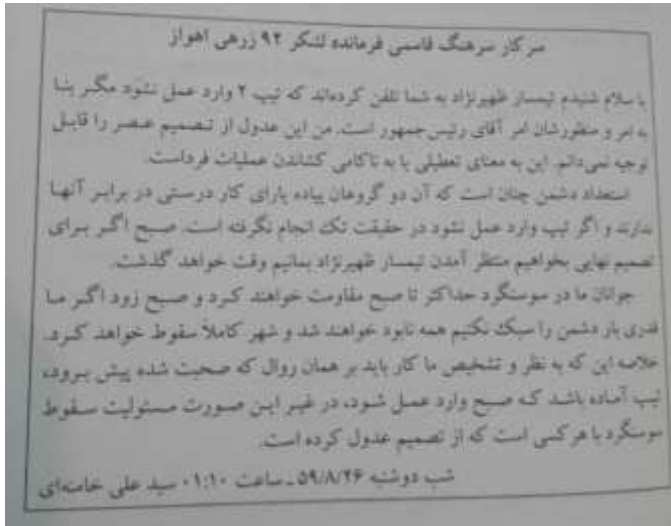
کمبود نیرو و عدم سازماندهی برای استفاده از نیروهای ذخیره و احتیاط و مردمی

فقدان روحیه و انگیزه لازم برای مقاومت و ایستادگی در برابر دشمن

علل توقف ارتش عراق و عدم دستیابی به اهداف نظامی تعیین شده

در تاریخ ۲۶/۸/۵۹

- ۱- اتخاذ استراتژی «جنگ محدود» توسط رهبری عراق که کارآیی آن برای دستیابی به صلح است و نه شکست و تسلیم قطعی دشمن
- ۲- فقدان ارتباط منطقی بین اهداف نظامی عراق با تدارک نظامی (سازمان، امکانات، طرحها) و دلیل بارز آن اختصاص پنج لشکر به جبهه میانی بود در صورتی که اهداف نظامی اصلی در جنوب قرار داشت.
- ۳- نداشتن تجربه عملیاتی و تاکتیکی کافی که سبب کندی و ناهماهنگی حرکات ارتش عراق شده بود.
- ۴- عدم برخورداری از فرماندهی مؤثر نظامی برای هماهنگی عملیات زمینی و هوایی و دریایی و استفاده به موقع از موفقیتها در روزهای نخست جنگ
- ۵- بزرگترین اشتباه فرماندهی جنگ عراق غفلت از ظرفیت بالای انقلاب اسلامی در بسیج و کاربرد نیروهای آرمان خواه و ایثارگر مردمی بود.

عملکرد ارتش در یک سال توقف جنگ (نیمه دوم ۱۳۵۹ و نیمه اول ۱۳۶۰)

ارتش تحت فرماندهی بنی صدر چهار عملیات زیر را برای عقب راندن دشمن و آزادسازی مناطق اشغالی در خوزستان طرح ریزی و اجرا نمود که همگی آنها با عدم موفقیت و ناکامی مواجه گردید.

نکته:

۱- بیان این حقایق به هیچ وجه برای تضعیف ارتش جمهوری اسلامی ایران نیست.

۲- نباید اهداف سیاسی و جاه طلبانه بنی صدر برای غلبه بر رغبات خود را فراموش کرد.

۱- عملیات ۲۳ مهر در غرب کرخه با هدف آزادسازی منطقه واقع بین رودخانه کرخه تا عین خوش و چنانچه توسط لشکر ۲۱ حمزه

۲- عملیات سوم آبان ماه

در شرق کارون و شمال آبادان

با هدف آزادسازی جاده های آبادان به اهواز و آبادان به ماه شهر و خروج شهر آبادان از محاصره با استعداد حدود یک تیپ از یگان های مستقر در منطقه انجام گرفت.

۳- عملیات نصر (هویزه) در ۱۶ دیماه ۱۳۵۹ برای آزادسازی سرزمین های اشغالی واقع در جنوب و جنوب غربی اهواز توسط لشکرهای ۱۶ و ۹۲ زرهی انجام گرفت.

۴- عملیات توکل

در ۲۰ دیماه ۱۳۵۹ در شرق رودخانه کارون به قصد آزادسازی جاده آبادان - ماه شهر توسط یگان های مستقر در منطقه یا استعداد تقریبی دو تیپ انجام شد. دلایل عدم موفقیت چهار عملیات ارتش در نیمه دوم سال ۱۳۵۹

۱- ضعف اطلاعاتی و عدم شناسایی کافی از دشمن

۲- عدم شناخت و استفاده صحیح از زمین در طراحی عملیاتها

۳- عدم توجه به موانع و میادین مین و آماده نکردن معابر قبل از شروع عملیات

۴- هشیاری و آگاهی دشمن و عدم رعایت اصل غافلگیری

۵- فقدان آموزش و تمرین کافی برای نیروهای عمل کننده

۶- اشتباهات تاکتیکی در کاربرد نیروها به خصوص در مانور زرهی

۷- وجود بنی صدر به عنوان فرمانده کل قوا

عملکرد سپاه در یک سال توقف جنگ (نیمه دوم ۵۹ و نیمه اول ۶۰)

الف. شش ماهه اول جنگ (نیمه دوم ۵۹)

ب. شش ماهه دوم جنگ (نیمه اول سال ۶۰)

الف: شش ماهه اول جنگ (نیمه دوم ۵۹)

در این مقطع سپاه درگیر مأموریت‌های انتظامی - امنیتی داخلی بود و توان خود را صرف مبارزه با عوامل رژیم سابق و گروه‌های ضدانقلابی و خنثی نمودن توطئه‌های امپریالیسم آمریکا در ایجاد کودتا و ناآرامی‌های قومی و تجزیه‌طلبی در مناطقی مثل کردستان و ترکمن صحرا و بلوچستان و... می‌نمود. به دلیل نداشتن سازمان و تجربه نظامی از یک سو و ممانعت بنی‌صدر از سوی دیگر سپاه قادر به حضور سازمان‌یافته نظامی در جبهه‌ها نبود لذا استراتژی خود را کمک و یاری به ارتش و تقویت یگان‌های نظامی مستقر در جبهه برای عقب راندن دشمن اشغال‌گر قرار داده بود.

ب: شش ماه دوم جنگ (نیمه اول سال ۶۰)

پس از غائله ۱۴ اسفند ۵۹ بنی‌صدر (دانشگاه تهران) و بروز ناامیدی مطلق در جبهه‌ها و فرماندهان نظامی که به دنبال عملیات‌های ناموفق ارتش ایجاد شد، سپاه استراتژی جدیدی اتخاذ نمود که مبتنی بر مؤلفه‌های زیر بود:

- ۱- تکیه بر ایمان و شهادت‌طلبی (رویگرد عاشورایی)
- ۲- تداوم جنگ با اجرای عملیات‌های محدود و موفق
- ۳- سازماندهی شبکه‌های اطلاعاتی در کلیه خطوط جبهه و جمع‌آوری اطلاعات دقیق از دشمن
- ۴- اتخاذ تاکتیک‌های جدید مبتنی بر کاربرد نیروی پیاده و اجرای عملیات در شب و استفاده از اصل غافل‌گیری
- ۵- جذب نیرو از سپاه و بسیج و نیروهای مردمی و کادرسازی
- ۶- مطالعه و بررسی دقیق زمین و استفاده از آن
- ۷- استفاده از مقدمات ارتش به خصوص در زمینه پشتیبانی آتش

وضعیت حضور نیروهای مردمی در جبهه‌ها (سال اول جنگ)

نیروهای مردمی به دلیل نوع نگرش و مخالفت فرماندهی کل قوای وقت (بنی‌صدر) قادر به حضور گسترده به صورت سازمان‌یافته و مجهز در جبهه‌ها نبودند لکن به اشکال زیر در جبهه‌ها حضور داشتند..

- ۱- نیروهای جنگ‌های نامنظم به فرماندهی شهید چمران (در منطقه اهواز - سوسنگرد)
- ۲- نیروهای فدائیان اسلام به فرماندهی شهید مجتبی هاشمی (بیشتر در منطقه آبادان)
- ۳- نیروهای تحت امر سپاه که برخی توسط بسیج اعزام شده بودند و برخی دیگر به صورت گروهی و انفرادی مستقیماً به جبهه مراجعه کرده بودند و عده‌ای نیز نیروهای بومی بودند.
- ۴- نیروهای احتیاط منقضی خدمت سال ۵۶ (حدود ۸۰۰۰۰ نفر) به صورت گردان‌های مستقل در لشکرهای ارتش

راهبرد آزاد سازی مناطق اشغالی ایران

- ۱- فرار بنی‌صدر
- ۲- تغییر در فرماندهی و مدیریت جنگ
- ۳- استراتژی جدید در مدیریت و اداره جنگ
- ۴- وحدت و خلاقیت نیروهای مسلح در طرح ریزی و اجرای عملیات
- ۵- طرح ریزی عملیات مشترک توسط سپاه و ارتش جمهوری اسلامی ایران

آزاد سازی مناطق اشغالی از سال ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۱

- تشکیل ستاد عملیات جنوب در سال ۱۳۶۰
- تعیین قرارگاه مشترک بین سپاه و ارتش
- ایجاد ثبات سیاسی در کشور
- تعیین حضرت آیت ا... خامنه‌ای از طرف حضرت امام(ره) در شورای عالی دفاع
- فرمان حضرت امام(ره) مبنی بر شکست حصر آبادان در خرداد ماه ۱۳۶۰
- اجرای عملیاتهای مختلف هجومی توسط سپاه و ارتش

۱- نام عملیات: عملیات ثامن الائمه

۲- زمان عملیات: ۵ مهر ۱۳۶۰

۱- نام عملیات: عملیات فتح المبین

۲- زمان عملیات: ۲ فروردین ۱۳۶

عملیات بیت المقدس

اوج گرمای اهواز بود. بلند شد، دریاچه کولر اتاقش را بست. گفت: به یاد بسیجی هایی که زیر آفتاب گرم می جنگند. شهید حسن باقری

مقدمه

۱- پس از عملیات فتح المبین عراق مطمئن بود ایران برای آزادسازی خرمشهر عملیاتی را طراحی خواهد کرد.

۲- هدف عراق از تداوم اشغال خرمشهر (و ادوار کردن ایران به مذاکره - دفاع از بصره)

اهداف عملیات

۱- انهدام حداقل ۲ لشکر از ارتش عراق .

۲- آزادسازی شهرهای خرمشهر ، هویزه ، پادگان حمید و جاده اهواز خرمشهر .

۳- خارج کردن شهرهای اهواز ، سوسنگرد ، حمیدیه و جاده اهواز به آبادان از برد توپخانه عراق .

منطقه عملیات

۱- از شمال به رودخانه کرخه کور .

۲- از جنوب به اروندرود .

۳- از شرق به رودخانه کارون .

۴- از غرب به هورالهویزه .

طرح عملیات

قرارگاه قدس :

از محور شمالی با عبور از رودخانه کرخه به دشمن حمله کند.

قرارگاه فتح :

از محور میانی و با عبور از کارون به سمت جاده اهواز - خرمشهر پیشروی کند .

قرارگاه نصر:

از محور جنوبی با عبور از کارون به سمت خرمشهر پیشروی کند .

شرح عملیات

۱- عملیات در ۳۰ دقیقه بامداد ۱۰/۲/۶۱ با رمز یا علی ابن ابیطالب با حضور آیت ا... صدوقی و مشکینی شروع شد .

۲- عملیات با چهار مرحله تا ۳/۳/۶۱ طول کشید .

مرحله اول

قرارگاه قدس : به دلیل هوشیاری دشمن فقط ۲ تیپ از قرارگاه قدس توانستند از رودخانه کرخه عبور کنند و به دلیل عدم تأمین جناحین تحت فشار

قرار گرفتند .

قرارگاه فتح : یگانهای این قرارگاه با عبور از رودخانه کارون خود را به جاده اهواز خرمشهر رساندند .

قرارگاه نصر: در این محور به دلیل حساسیت، تمرکز و هوشیاری دشمن و باتلاقیهای اطراف خرمشهر توفیقی حاصل نشد.

مرحله چهارم

- ۱- قرارگاه کربلا و فجر به کمک فاتحان خرمشهر آمدند.
- ۲- در ساعت ۲۲:۳۰ اول خرداد ۶۱ تک برق آسا دشمن را سردر گم کرد.
- ۳- قرارگاه کربلا با عبور از نهر عرایض، خرمشهر را دور زد و محاصره کرد.
- ۴- عراق در روز دوم خرداد با سه نوبت پاتک تلاش کرد محاصره خرمشهر را بشکند و ناکام ماند.
- ۵- قرارگاه کربلا با ممداد ۳ خرداد اجازه ورود به داخل خرمشهر را گرفت.
- ۶- تعداد زیادی از عراقیها در ممداد ۳ خرداد از طریق ارونند گریختند.
- ۷- پس از درگیریهای شدید خصوصا در شمال شهر سرانجام ساعت ۱۴ سوم خرداد خونین شهر پس از ۵۲۵ روز اشغال آزاد شد.
- ۸- اولین اقدام رزمندگان اسلام پس از آزادی خرمشهر ...

خرمشهر را خدا آزاد کرد. امام خمینی (ره)

نتایج عملیات

- ۱- آزادسازی ۵۰۳۸ کیلومتر مربع از خاک ج.ا.ا.
 - ۲- آزادسازی شهرهای خرمشهر، هویزه و بادگان حمید.
 - ۳- برتری کامل نظامی ایران و انفعال ارتش عراق.
 - ۴- ارسال کمکهای بیشتر توسط کشورهای عربی به عراق.
 - ۵- گرفتن ۱۹۰۰۰ اسیر و ۱۶۰۰۰ کشته از دشمن.
- عملیات بیت المقدس در نگاه رسانه های جهان
- ۱- رادیو دولتی انگلیس در شامگاه ۹ اردیبهشت ۱۳۶۱ اعلام کرد: «چنانچه ایرانیان در صدد بازپس گرفتن خرمشهر برآیند، سخت ترین» گردو «را برای شگستن برگزیده اند.»
 - ۲- رادیو دولتی انگلیس سرانجام ناچار شد ۵ خرداد حیرت زده اعلام کند: «از زمانی که خبرنگاران غربی از نیروهای عراقی در خرمشهر دیدن کرده و از روحیه خوب آنها گزارش داده اند، بیش از سه یا چهار روز نمی گذرد که ناگهان همه شهر از دست عراقی ها بیرون کشیده شد.»
 - ۳- وزیر امور خارجه آمریکا «الکساندر هیک» رسماً در شورای امور خاورمیانه وزارت خارجه شان می گوید: «پیروزی های اخیر ایران در جنگ با عراق برای آمریکا نگران کننده است و منافع غرب خصوصا آمریکا را در منطقه به خطر انداخته است.»

دلایل پیروزی رزمندگان اسلام در مقطع آزادسازی (مهر ۶۰ تا خرداد ۶۱)

عزل بنی صدر و فرار گرفتن شخص امام خمینی(ره) در رأس نیروهای مسلح

حاکمیت فرهنگ ایثار و شهادت در جبهه ها و احیای راهبرد پیروزی خون بر شمشیر

ورود نیروهای با انگیزه مردمی و بسیج به صحنه جنگ در قالب یگان های رزم سپاه

تشکیل قرارگاه‌های مشترک ارتش و سپاه و حضور فرماندهان سپاه در طرح‌ریزی و هدایت عملیات‌ها

رفع ضعف‌های اطلاعاتی و کسب اشرافیت اطلاعاتی بر دشمن و همچنین مطالعه و شناخت دقیق زمین

انجام عملیات در شب و استفاده از اصل غافلگیری

انگا به نیروی پیاده در طرح مانور و خط‌شکنی به دلیل برتری دشمن در کاربرد زرهی

ابتکار و خلاقیت در طرح‌ریزی عملیاتی با بهره‌گیری از نقاط ضعف و آسیب‌پذیری دشمن.

دلایل ادامه جنگ پس از فتح خرمشهر

فقدان هرگونه قطعنامه یا طرح صلح پیشنهادی که از تضمین بین‌المللی برخوردار و تأمین‌کننده خواست‌های به حق جمهوری اسلامی ایران باشد.

۲

وجود حدود (۲۵۰۰۰ km) از خاک جمهوری اسلامی ایران در دست دشمن.

وجود تعداد قابل ملاحظه‌ای اسیر ایرانی در دست دشمن

عدم وجود هیچ گونه شواهد و قرائن دال بر تغییر اراده و نیت جنگ‌طلبی و تجاوزکاری دشمن

ضعیف بودن شرایط پدافندی و محافظت از مناطق آزاد شده از نظر کارشناسان نظامی ایران

ورود به خاک متجاوز به منظور تأمین مرزهای ج.ا.ا و برقراری امنیت شهرهای مرزی ایران

جمع بندی ، تحلیل و بیان وضعیت

لزوم تنبیه متجاوز

آسیب پذیری مناطق آزاد شده و همچنین عدم امکان بازسازی خرمشهر و آبادان و سایر شهرهای مرزی و شروع زندگی روز مره اجتماعی

در اشغال بودن بخشهایی از خاک کشور (حدود ۲۵۰۰ کیلومتر مربع)

عدم تحقق شرایط لازم جهت احقاق حق جمهوری اسلامی

عدم هر گونه پیشنهاد صلح از سازمانها و مراجع بین المللی (تمام پیشنهادات ارائه شده پیشنهادات غیر رسمی و آتش بس بوده است)

غیر قابل اعتماد بودن صدام و حزب بعث در تهاجم مجدد به مرزهای ج.ا.ا

راهبرد تنبیه متجاوز و اجرای عملیات به سرزمین متجاوز

۱- اجرای عملیات رمضان

۲- سلسله عملیات های والفجرها

۳- عملیات های خیبر و بدر

۴- سلسله عملیات های کربلا

۱- نام عملیات: عملیات رمضان

۲- زمان عملیات: ۲۳ تیر ۱۳۶۱

۳- هدف: تخریب و تنبیه متجاوز و دور نمودن دشمن از شهرهای خرمشهر و آبادان

۴- منطقه عمومی: خرمشهر و آبادان

عملیات خیبر

دلایل طراحی عملیات

- ۱- تشدید استحکامات سایر خطوط پدافندی دشمن پس از فتح خرمشهر.
 - ۲- بعضی عوارض طبیعی دشمن را مطمئن کرده بود که ایران نمیتواند در آنجا عملیات نماید (اروند، هور الهویزه و...).
 - ۳- تغییر تاکتیکهای جنگی در مقابل عراق (انجام عملیات آبی خاکی).
 - ۴- اطلاعات بدست آمده از عملیات رمضان و والفجر مقدماتی نشان دهنده ضعف دشمن در پدافند غرب جزایر مجنون بود.
- اهداف عملیات

- ۱- انهدام سپاه سوم عراق.
 - ۲- ادامه عملیات بسوی طلائیه ونشوه.
 - ۳- تصرف خشکی شرق دجله و غرب هور الهویزه.
 - ۴- مسدود کردن جاده العماره به بصره و بستن عقبه تدارکاتی جبهه جنوب.
- علت انتخاب هور الهویزه

- ۱- پرهیز از تک جبهه ای (حمله مستقیم).
 - ۲- تک به جناح دشمن و مسدود کردن عقبه منطقه شلمچه.
 - ۳- عدم تصور دشمن به انجام عملیات در منطقه هور.
 - ۴- غیر ممکن بودن مانور زرهی برای دشمن.
- طرح عملیات

قرارگاه نجف (سپاه):

باید با عبور از جزایر و هور جاده العزیز به القرنه را تصرف کرده و به سمت طلائیه ادامه مسیر میداد.

قرارگاه کربلا (ارتش):

باید با انجام عملیات از منطقه زید نسبت به مسدود کردن منطقه ورودی دشمن از دو عیجی اقدام میکرد.

شرح عملیات در مرحله اول

• قرارگاه نجف:

پس از شروع عملیات در ساعت ۲۱:۳۰ مورخه ۳/۱۲/۱۳۶۲ با رمز یا رسول الله (ص) به اهداف خود دست یافت.

• قرارگاه کربلا:

به دلیل کسب موفقیت کم در انجام عملیات به مواضع قبلی خود برگشتند.

شرح عملیات در مرحله سوم

- با قطع امید از اجرای کامل طرح عملیات نیروهای خودی به تثبیت مناطق تصرف شده در جزایر مجنون پرداختند.
- استفاده گسترده از سلاح شیمیایی توسط عراق برای اولین بار.
- تلاش جدی دشمن برای بازپس گیری جزایر مجنون بی نتیجه ماند.

نتایج عملیات

- ۱- آزادسازی ۱۰۰۰ کیلومتر مربع از منطقه هور، ۱۴۰ کیلومتر مربع از جزایر مجنون و ۴۰ کیلومتر مربع از منطقه طلائیه.
- ۲- عزم بین المللی برای جلوگیری از شکست عراق (ارائه ۴۷۴ طرح صلح توسط ۵۴ کشور تا ۳۰/۷/۱۳۶۳).
- ۳- صدور قطعنامه ۵۵۲ شورای امنیت در ۱۱/۳/۱۳۶۳ برای پایان جنگ.
- ۴- نشان دادن اهمیت تجهیزات دریایی در جنگ و تشکیل نیروی دریایی سپاه.

۵- ایجاد زمینه برای عملیاتهای آبی خاکی .

عملیات والفجر هشت فتح فاو ((Fao))

مقدمه

۱- استراتژی جنگ ایران

۲- اعتماد بنفیس دشمن در دفاع بعد از عملیات رمضان

۳- تلاش غرب برای حفظ توازن قوا در منطقه

۴- عزم راسخ ایران برای گرفتن حقوق خود

۵- تشدید فشارهای سیاسی غرب بر ایران

۶- کمکهای جدید غرب به عراق

وضعیت داخلی ایران در سال ۱۳۶۴

۱- فشارها و کمکهای همه جانبه غرب به عراق پیروزی ایران را دشوار کرده بود .

۲- عدم توجه جدی به نظر حضرت امام خمینی (ره) درباره جنگ .

۳- نظر سپاه مبنی بر عدم امکان اداره مشترک جنگ با ارتش به سبک گذشته .

اهداف عملیات

۱- تصرف شهر فاو .

۲- تسلط بر اروندرود .

۳- تهدید بندر ام القصر .

۴- هم مرزی با کویت .

۵- مسدود کردن راه ورود عراق به خلیج فارس .

۶- تأمین خورموسی و امکان تردد کشتیها به بندر امام خمینی .

۷- انهدام سکوهای پرتاب موشک عراق در منطقه فاو .

طرح عملیات

۱- وجود مشکلات عدیده در شناسایی و طراحی این عملیات

(عبور غواصان ، گرفتن سرپل ، انتقال موج دوم ، انتقال ادوات زرهی و مهندسی ، ارسال مهمات و غذا ، تخلیه مجروحان و شهدا و ...)

۲- وضعیت جغرافیایی شبه جزیره فاو

(باتلاقی و نمکزار بودن زمین ، محصور توسط رودخانه ها ، وجود سیل بندهای دریاچه نمک)

۳- عبور از اروندرود بزرگترین مشکل

(شدت جزرومد ، سرعت آب ، نظر دریادار ملک زاده ، نظر سردار غلامپور)

۴- رعایت شدید مسائل حفاظتی

(ممنوعیت تماس تلفنی رزمندگان ، ممنوعیت آمدن به مرخصی حتی آبادان ، ممنوعیت فعالیت روزانه ، استتار کامل اقدامات)

۵- اقدام به فریب دشمن

مراحل عملیات

۱- عبور از رودخانه، شکستن خط، گرفتن سر پل تصرف شده.

۲- تصرف شهر فاو، رسیدن به خور عبدالله و استقرار در مثلی شمال شهر که از تقاطع سه جاده البحار، فاو - بصره و ام‌القصر به وجود آمده بود.

۳- پیشروی نا ابتدای کارخانه‌ی نمک و تشکیل خط دفاعی به موازات این نقطه از ساحل تا خور عبدالله.

۴- رسیدن به زمین انتهایی کارخانه نمک و کانال انتهایی کارخانه واقع روی جاده ام‌القصر تا ساحل رودخانه.
دلایل انتخاب منطقه

۱- ما مجبوریم عملیاتی را شروع کنیم که مبتنی بر توانمان باشد.

۲- توان دشمن در آنجا محدودتر باشد.

۳- براساس تجربه عملیات خیبر و بدر باشد.

۴- بتوانیم مسئله آتشی توپخانه دشمن را که در عملیات بدر مسئله اساسی بود حل کنیم.
موقعیت جغرافیایی و طبیعی منطقه فاو

شمال: به بصره منتهی می‌شود.

جنوب: به خلیج فارس.

شرق: به رودخانه اروند.

غرب: به خور عبدالله و مرز کویت.

منطقه فاو در جنوبی‌ترین قسمت خاک عراق و در شمال خلیج فارس واقع شده است.

ساحل شرقی و غربی اروند رود را نخلستان پوشانده است و ساحل دو طرف با نهرهای متعددی به این رودخانه متصل می‌شوند.

دلایل فریب دشمن

۱- براساس تجربه سال‌های قبل، عراق در زمستان انتظار حمله رزمندگان جمهوری اسلامی را در جبهه جنوب داشت.

۲- دلیلی که عراق حمله‌ی آتی ایران را در هور تصور می‌کرد سابقه اجرای عملیات‌های بدر و خیبر در سال‌های ۱۳۶۲ و ۱۳۶۳ در این منطقه بود.

۳- عدم تسلط کامل دشمن بر منطقه هور و در مقابل تسلط بیشتر ایران در آنجا.

۴- اجرای تک پستیانی (فریب) در محور ام‌الرصاص.

دلایل غفلت دشمن از حمله به فاو

۱- منصرف شدن ایران از حمله به فاو در تابستان ۱۳۶۳.

۲- گسترش فعالیت ایران در هورالهویزه، به ویژه روی پد خندق و جزایر مجنون.

۳- دشمن توانایی و تجهیزات ایران را برای عبور از اروندرود ناکافی می‌پنداشت.

۴- با تحلیل و علم کلاسیک امکان حمله‌ی ایران از اروندرود بعید می‌نمود.

شرح عملیات

۱- در ساعات ۲۲:۱۰ تاریخ ۲۰ / ۱۱ / ۱۳۶۴ فرمانده کل سپاه با قرائت رمز عملیات (یا فاطمه الزهرا، یا فاطمه الزهرا، یا فاطمه الزهرا) دستور حمله را صادر کرد.

۲- گزارش یکی از فرماندهان دشمن در لحظات اولیه‌ی عملیات از غیر منتظره بودن این حمله حکایت می‌کرد «دشمن (ایران) مانند سیل با قایق نیرو پیاده و باز می‌گردد، اگر چاره‌ای نکنید احتمالاً می‌روند ام‌القصر را هم بگیرند، وضعیت ما بسیار بد است.»

۳- سرعت عملیات در همان شب اول چنان غیر منتظره بود که یگان‌هایی که برای تأمین هدف‌های مراحل بعدی عملیات قرار بود در صبح یا شب دوم عملیات وارد عمل شوند، در ساعات ۲۴ وارد منطقه شدند.

۴- قبل از روشن شدن هوا و پس از در هم شکستن مقاومت‌های ضعیف قوای دشمن، یگان مأمور تصرف شهر فاو، با حضور در دروازه شهر به محاصره‌ی آن پرداخت.

۵- یکی دیگر از یگان‌ها با طی کردن مسافتی طولانی در عمق، ناباورانه خود را به خور عبدالله رساند طوری که این امر به محاصره‌ی شهر فاو از شمال و جنوب انجامید.

عظمت عملیات والفجر ۸

۱- دعوت از فرماندهان سپاه توسط پاکستان و کیمیلسون برای تشریح طرح عملیات

۲- گزارش فرمانده لشکر فاو به سپاه سوم عراق حدود یکسال قبل

۳- تدریس عملیات والفجر ۸ در معتبرترین دانشکده‌های نظامی جهان یکی از فرماندهان عراقی

- در همان چند ساعت نخست دشمن طوری غافلگیر شده بود که یکی از فرماندهان عراقی، وضعیت نبرد را به رده بالاتر چنین گزارش می‌دهد:
- دشمن (ایران) مانند سیل به وسیله قایق و بالگرد، نیرو پیاده می‌کند و باز می‌گردد؛ اگر چاره‌ای نکنید می‌روند ام‌القصر را هم می‌گیرند؛ وضعیت ما بسیار بد است.

روزنامه «حریت» چاپ ترکیه

- امروز صدام نه تنها امیدش در به دست آوردن گندم ری به یأس تبدیل شده، بلکه با خطر از دست دادن خرماهای بغداد نیز روبه‌رو است.
- رادیو اسرائیل

عملیات والفجر هشت را یک فاجعه می‌خواند و آن را محکوم می‌کند و به نقل از کارشناسان نظامی خود می‌گوید:

که این عملیات به بن‌بست رسیده و منطقه فاو، قتل‌گاه سربازان ارتش متجاوز عراق نبوده، بلکه یک دام برای نیروهای ایرانی بوده است.

- عدنان خیرالله وزیر دفاع وقت عراق، طی مصاحبه‌ای اعلام کرد:
- بازپس گرفتن شبه جزیره فاو از دست ایرانیان دشوار است. وجود باتلاق‌ها و نمک‌زارها در این سرزمین، مانع اصلی عملکرد واحدهای عراقی است.
- ماهر عبدالرشید به ناتوانی سربازان عراقی اشاره کرده، می‌گوید:
- فکر نمی‌کنم به این زودی‌ها عراق بتواند در این ارتباط [پس گرفتن فاو] کسب موفقیت سریعی را پیش‌بینی کند.

عملیات غرور آفرین کربلای ۵

ویژگی‌های عملیات

سنگینی شرایط دشوار پس از عملیات کربلای ۴ ضرورت انجام عملیات دیگری را ایجاد می‌کرد. عملیاتی که پیروزی آن تضمین شده باشد و ضمناً از جنبه نظامی و سیاسی بسیار ارزشمند باشد تا آثار نامطلوب عدم فتح کربلای ۴ را جبران نماید.

ارزشمندترین منطقه موجود شلمچه بود که دشمن در آن مستحکم‌ترین مواضع و موانع را داشت، به طوری که عبور از آن‌ها غیر ممکن می‌نمود

هنگام انتخاب منطقه عملیات کربلای ۵، آنچه اوضاع را پیچیده‌تر می‌کرد، این بود که: تنها انجام یک عملیات نمی‌توانست موثر باشد. به علاوه عملیات باید با پیروزی توأم باشد.

دشمن با توجه به اهمیت منطقه، زمین شرق بصره را مسلح به انواع موانع و استحکامات کرده بود و بارها کردن آب در منطقه، انجام هرگونه عملیاتی را غیر ممکن ساخته بود

اولین خط دفاعی دشمن دژی بود که در یک سمت آن سنگرهای بتونی برای استراحت نیرو و در سمت مقابل، سنگرهای دیده‌بانی و تیربار با مهمات آماده و سنگرهای تانک احداث شده بود.

در پشت خط اول چند موضع هلالی شکل احداث، که قطر هر یک به ۳۰۰ الی ۴۰۰ متر و ارتفاع آن به ۵ تا ۶ متر می‌رسید.

دومین خط دشمن به فاصله صد متر از خط اول و به موازات آن احداث، و سیل بندی بود به عرض ۲۰۵ و ارتفاع ۴ متر که دارای موضع پیاده، کانال مواصلاتی و مواضع تانک بود. این سیل بند از جنوب جاده شروع می‌شد و به سمت اروند ادامه داشت.

سومین خط دشمن، خاکریزی بود به موازات خط دوم و دارای مواضع پیاده و تانک که در جلوی آن کانال متروکه ای به عرض ۴ و عمق ۲ متر احداث شده بود.

چهارمین رده دشمن در پشت نهر دوعیجی قرار داشت و شامل نهر، دژ و چندین موضع هلالی پی در پی، که بر توانایی دشمن برای مقابله و دفاع می افزود.

پنجمین رده دشمن در پشت نهر دوعیجی قرار داشت و شامل نهر، دژ و چندین موضع هلالی پی در پی

گارد ریاست جمهوری عراق با فرماندهی صدام به منطقه اعزام می شود

این منطقه از تعداد زیادی نهر، کانال، خاکریز، جاده و تشکیل شده است

نتایج عملیات کربلای ۵

عبور از موانع نفوذ ناپذیر دشمن در شرق بصره و حضور در حومه این شهر به گونه ای اهمیت یافت که متعاقب این عملیات:

موقعیت سیاسی و نظامی عراق تضعیف شد و در نتیجه حملات گسترده این کشور به مراکز اقتصادی، صنعتی و مسکونی ایران بار دیگر آغاز شد.

اوضاع جبهه های نبرد به سود قوای نظامی ایران تثبیت شد و سپاه پاسداران یکی از ارزنده ترین تجارب نظامی خود را کسب کرد.

تلاش های بین المللی برای پایان دادن به جنگ افزایش یافته و به تصویب قطع نامه ۵۹۸، که در آن برای اولین بار تا حدودی نظریات جمهوری اسلامی ایران لحاظ شده بود، در شورای امنیت سازمان ملل انجامید.

حضور گسترده نظامی امریکا و متحدین او در خلیج فارس آغاز شد و یکی از هواپیماهای مسافربری ایران توسط ناوگان امریکا ساقط گردید.

تعدادی از حجاج بی دفاع ایران توسط رژیم سعودی به شهادت رسیدند.

در این عملیات بیش از ۲ هزار و ۶۵۰ عراقی اسیر شدند که صدها نفر از آنان از افسران و فرماندهان نظامی عراقی بودند.

در این عملیات هفت هزار و ۶۵۱ رزمنده ایرانی به شهادت رسیدند که ۴۰۰ نفر از آنها از فرماندهان بودند. همچنین ۵۳ هزار و ۲۹۹ نفر مجروح و ۳ هزار و ۵۲۲ نفر نیز مفقودالاثر شدند.

در این عملیات، لشکر بدر نیز با ۱۶ هزار نیروی عراقی همراه با نیروهای ایرانی جنگیدند.

عراق	ایران	عراق
تلفات انسانی	شهادت و مفقود ۱۱۱۷۳ نفر	حدود ۴۰۰۰۰ نفر
اسیر	حدود ۲۶۵۰ نفر	حدود ۷۰۰۰۰ نفر
مجروح	حدود ۵۳۲۹۹ نفر	حدود ۱۱۲۶۵۰ نفر
مساحت منطقه عملیات	۶۴۴۷۲ کیلومتر مربع	۱۱۲۶۵۰ کیلومتر مربع
تلفات ایران در هر ۱۰۰ متر مربع	۴/۳ نفر	۷/۵ نفر
تلفات عراق در هر ۱۰۰ متر مربع	۷/۵ نفر	۴/۳ نفر

مواضع هلالی شکل

مواضع هلالی شکل در پشت این خطوط بود. این مواضع که حالت نیم دایره ای داشت، با شعاع ۲۰۰ و عرض ۳ و ارتفاع ۵ تا ۶ متر، کانالی دور تا دور آن کشیده شده و کانال های فرعی منشعب از آن، ارتباط سنگرهای پیاده و تانک را برقرار می ساخت. دیوار کانال ها از جنس سیمان و سنگرهای پیاده آن مسقف بود. دور تا دور این کانال، جاده هایی بود که رفت و آمد تانک ها را بر روی این کانال میسر می ساخت

حوادث مقطع پایان جنگ

۱- پذیرش قطعنامه ۵۹۸ توسط ایران بطور رسمی در (۶۷/۴/۲۶)

۲- تهاجم گسترده و مجدد عراق به ایران در (۶۷/۴/۳۱)

۳- دفع تهاجم مجدد ارتش عراق در منطقه شمال و جنوب

۴- اجرای عملیات فروغ جاویدان توسط منافقین با پشتیبانی هوایی وزمینی عراق (۶۷/۵/۳)

۵- اجرای عملیات مرصاد علیه منافقین در منطقه غرب توسط نیروهای مسلح ج.ا.ا (۶۷/۵/۴)

۶- پذیرش قطعنامه ۵۹۸ توسط عراق بطور رسمی (۶۷/۵/۱۵)

۷- اعلام آتش بس توسط شورای امنیت سازمان ملل (۶۷/۵/۲۹)

اتفاقات نظامی

۱- استفاده گسترده و افراطی عراق از مواد شیمیایی و سکوت مجامع جهانی .

۲- حملات وسیع به شهرها و منابع حیاتی و حساس .

۳- تبدیل جنگ نظامی به جنگ اقتصادی (جنگ نفتکشها)

۲۱/۵/۶۵ برای نخستین بار حمله به تاسیسات نفتی جزیره سیری

۲۷/۲/۶۶ حمله اشتباهی هواپیماهای عراقی به ناو یو-اس-اس-استارک آمریکا

۱۳۶۶ درخواست کویت از مسکو برای حمایت از کشتیهای بی طرف

۱۳۶۶ نصب پرچم آمریکا بر روی کشتیهای کویتی (روبارویی مستقیم با ایران)

۲/۵/۶۶ برخورد نفت کش غول پیکر برجتون آوریگایی با مین دریایی

۲۹/۱/۶۷ حمله رزم ناوهای آمریکا به سکوهای نفتی نصر و سلمان

۱۲/۴/۶۷ حمله موشکی ناو آمریکایی وینسنس به هواپیمای مسافربری ایرباس با ۲۹۰ مسافر

اتفاقات سیاسی

۱- جریان مک فارلین . (توضیحات در صفحه بعد)

۲- نامه منسوب به آقای محسن رضایی خطاب به حضرت امام (ره) .

۳- نامه مسئولین اقتصادی کشور به حضرت امام (ره) مبنی بر ناتوانی در ادامه جنگ .

۴- محتوا و شرایط صدور قطعنامه ۵۹۸ که عرصه سیاسی و بین المللی را برای جمهوری اسلامی بسیار سخت کرده بود (بکاربردن لفظ منازعه به جای وضعیت

- وحدت ۵ عضو دائم شورای امنیت - محتوای قاطعانه به جای ارشاد - متهم کردن ایران به جنگ طلبی) .

دست اندرکاران جریان مک فارلین

ایرانیان :

منوچهر قربانی فر (عضو سابق ساواک و دلال اسلحه)

آلبرت حکیم (واسطه انتقال پول، دلال اسلحه و همکار شناخته شده فناوری نظامی سازمان سیا از پیش از انقلاب با سابقه همکاری در جاسوسی از شوروی)

علی هاشمی رفسنجانی (برادرزاده اکبر هاشمی رفسنجانی)

محسن کنگولو (مشاور امنیتی میرحسین موسوی نخست وزیر وقت) اشاره کرد.

امریکاییها :

ویلیام کیسی (رئیس وقت سازمان سیا)

رابرت مک فارلین (مشاور امنیت ملی ریگان)

اولیور نورث (عضو شورای امنیت ملی امریکا)

امیرام نیر (مشاور ضد تروریسم نخست وزیر وقت رژیم صهیونیستی، شیمون پرز) بازیگران اصلی بودند.

چند نکته در باره ماجرای مک فارلین

۱- پاسپورت ایرلندی: مک فارلین مشاور امنیتی ریگان بوده فرد ناشناخته نبوده.

۲- توقف چند روزه در فرودگاه: در حالیکه نقل است در یک هتل میهمان دولت بوده اند.

۳- علنی شدن ماجرا توسط دفتر قائم مقام رهبری: برای گرفتن امتیاز از رقیب.

۴- تقاضای کمک ایران برای آزادی گروگانهای آمریکا در لبنان.

۵- نیاز تجهیزات نظامی ایران به قطعات یدکی آمریکایی.

حمایت آمریکا از عراق در سال ۱۳۶۶

- رئیس وقت سازمان سیا (ویلیام کیسی) شخصاً برای اطمینان از اینکه عراق تسلیحات،
- مهمات و خودروهای مورد نیازش را دریافت می دارد بر این همکاری نظارت می کرد.
- تجهیزات الکترونیکی انواع ماشین آلات دستگاه های حساس و رایانه های فوق العاده

قوی در زمینه تولید سلاح های شیمیایی، موشکی و هسته ای از جمله تجهیزاتی بودند که آمریکا به عراق فروخته است.

- در گزارش یک بازپرس کنگره آمریکا که مسؤل بررسی عملکرد دولت آمریکا در برابر عراق بود چنین آمده است: دامنه وسعت انواع تجهیزات و تکنولوژی حساسی که از طرف دولت آمریکا به عراق فرستاده شده است آدم را شوکه میکند.

ریچارد آرمیتاژ معاون وزیر جنگ آمریکا:

پیروزی ایران در جنگ با عراق استقلال کشورهای عربی و اسلامی را متزلزل خواهد کرد.

ریچارد مورفی، وزیر خارجه آمریکا:

”هدف نهایی آمریکا مقابله با انقلاب اسلامی می باشد.

علاوه بر همکاری های اطلاعاتی آمریکا با عراق و تشدید این فعالیتها و ارائه

محرمانه ترین گزارشها از مراکز فوق العاده محرمانه و مراکز استراتژیک ایران به عراق توسط سازمان سیا و فروش سلاح، آمریکایی ها زمینه تسهیلات لازم برای اطمینان از تأمین نیازمندیهای تجهیزاتی عراق را فراهم می کردند.

هجوم سراسری ارتش عراق

زمینه های تغییر در موازنه قوا و پایان جنگ

در سه ماهه اول سال ۱۳۶۷ درگیریهای متعددی بین ایران و آمریکا در خلیج فارس اتفاق افتاد که بنظر می رسید برای محدود کردن صادرات نفت ایران و حمایت از هم پیمانان منطقه ای آمریکا صورت می گیرد تحت این فشارها اقتصاد ایران که به شدت به صادرات نفت وابستگی داشت به وخامت گرایید.

از طرف دیگر هجوم سراسری ارتش عراق که با الگوی جدید عملیاتی صورت می گرفت جبهه های نبرد را بکلی تغییر داد. عراق دکترین نبرد و استراتژی های عملیاتی را بکلی تغییر داد پیروزی راتنها

۱- در هجوم یافت

۲- آن هم در چند جبهه

۳- بنابراین درجائیکه ایران حمله می کند صرفاً دفاع کند و از بازپس گیری زمینهای تصرفی منصرف شود.

روز یکشنبه ۲۸ فروردین ماه ۱۳۶۷ عملیات بزرگ عراق برای بازپس گیری فاو آغاز گردید این دور جدیدی است از عملیاتیهای آفندی بزرگ عراق در راستای استراتژی جدید خود.

ظرف ۳۶ ساعت علیرغم مقاومت دلیرانه مدافعین فاو شهر فاو به تصرف نیروهای عراقی درآمد.

روز چهارم خرداد عراق با استفاده از ۳ سپاه (سوم و هفتم و گارد ریاست جمهوری) تهاجم خود را در شلمچه به منظور بازپس گیری مناطقی که در عملیات کربلای ۵ به تصرف ایران درآمده بود آغاز کرد و ظرف هشت ساعت توانست به اهداف خود برسد بازتاب این تهاجم عراق در محافل سیاسی و نظامی دنیا برتری نظامی کامل عراق را بیان می نمود.

کارشناسان بر این مساله تاکید کردند که موازنه قدرت بیش از پیش به نفع نیروهای عراق تغییر کرده است.

انتصاب حجت الاسلام هاشمی رفسنجانی بعنوان جانشین فرماندهی کل قوا در ۱۲ خرداد ۱۳۶۷ انجام پذیرفت این انتصاب که جهت بهره برداری کامل تمامی امکانات دولت و نیروهای مسلح در جنگ صورت پذیرفت بدلیل دیر هنگام بودن آن، به هدف منجر نگردید بلکه همچنان که در بعضی از تحلیلهای پیش بینی می شد از این امکان برای هدایت اوضاع سیاسی و نظامی و فراهم نمودن زمینه های قبول قطعنامه استفاده گردید.

عملیات بیت المقدس ۷ بمنظور انهدام دشمن در منطقه عملیاتی شلمچه در تاریخ ۲۲ خرداد ماه ۱۳۶۷ و پیشروی سریع نیروهای اسلام و انهدام دشمن در این عملیات و بازسازی روحی و روانی قوای اسلام تأثیر مثبت داشت.

عراق در ادامه تهاجم خود ۲۴ خرداد ۱۳۶۷ در محور مأووت وارد عمل گردید ولی موفقیت چندانی را حاصل نکرد.

در تاریخ ۲۹ خرداد ۱۳۶۷ نیز ارتش عراق به همراه سازمان منافقین عملیات مشترکی را به منظور اشغال شهر مهران انجام دادند، ابتدا ارتفاعات قلاویزان به تصرف ارتش عراق درآمد و متعاقباً سازمان منافقین شهر مهران را به تصرف خود درآوردند.

پذیرش قطعنامه

در ۲۷ تیر ماه ۱۳۶۷ ایران با ارسال نامه ای به آقای خاویر پرز دکوئیار دبیر کل سازمان ملل موافقت خود را بصورت رسمی با قطعنامه ۵۹۸ اعلام نمود.

پذیرش قطعنامه توسط حضرت امام بالحن خاص و صادقانه دوائر مهم در داخل و خارج بجای گذاشت:

۱- موج عظیمی از احساسات و عواطف درونی را برانگیخت. (توانایی نیروهای نظامی را بالا برد)

۲- در خارج اطمینان بوجود آورد که پذیرش قطعنامه تاکتیکی نبوده است. (مانع بزرگی برای صدام ایجاد کرد)

به همین دلیل است که یکی از فرماندهان عراق می گوید من در اتاق صدام در جلسه فرماندهان بودم. صدام اعلان کرد که این خمینی ادم عجیبی است. دست ما را کاملاً خواند.

کارشکنی عراق در روند اجرای قطعنامه ۵۹۸ و تجاوز مجدد عراق در ۳۱ تیرماه ۱۳۶۷

عدم پذیرش قطعنامه توسط عراق

ارتش عراق پس از چند روز سکوت، به ایران حمله و از مرزهای بین المللی عبور کرد.

جنگ جدیدی را صدام شروع کرد ولی متوجه

کمین بزرگ ایران نبود.

تجاوز مجدد عراق به خاک ایران

عراق با وجود آنکه همیشه ایران را به ترمز از دستورات شورای امنیت سازمان ملل و سازمانهای بین المللی متهم می کرد با وجود پذیرش قطعنامه ۵۹۸ از سوی ایران، صدام از پذیرش آن سرباز زد و چند روز پس از آن به سرزمین ایران در جنوب و غرب حملات سنگینی را انجام داد.

سحرگاه روز جمعه ۳۱ تیرماه ۱۳۶۷ و چهار روز پس از پاسخ مثبت ایران به قطعنامه ۵۹۸ و در شرایطی که وزیر خارجه وقت ایران در حال مذاکره با دبیر سازمان ملل بود نیروهای عراق از دو محور کوشک و شلمچه به داخل ایران پیشروی کردند.

دفع تجاوز مجدد ارتش عراق به خوزستان

- ۱- پیام امام خمینی (ره) به منظور دفع تجاوز و حضور گسترده مردم در جبهه ها
- ۲- نامه امام خمینی (ره) به فرمانده وقت سپاه و تاکید به نقطه حیاتی بین اسلام و کفر
- ۳- مقاومت رزمندگان ، انهدام و عقب راندن دشمن تا مرزهای بین المللی
- ۴- تقاضای فرماندهان نظامی برای تعقیب متجاوز و دستور حضرت امام (ره) بر استقرار در مرزهای بین المللی

عملیات فروغ جاویدان

واکنش سازمان منافقین به قبول قطعنامه توسط ایران

- به محض قبول قطعنامه ۵۹۸ از سوی ایران مسعود رجوی با تفاق سر لشکر فاضل البراک تکریتی مدیر سرویسهای اطلاعاتی و سپهبد صابردوری در کاخ ریاست جمهور تشکیل جلسه دادند .
- رجوی به صدام گفت : مولای من مطمئن باشید سازمان من ظرف چند ساعت وارد شهر همدان در ۲۵۰ کیلومتری مرز خواهد شد .
- صدام که فریفته این کلام گردید پس از کمی فکر کردن گفت شاید این همان فرصت طلایی باشد که من منتظرش بودم و موافقت خود را با این عملیات که <حادث> شناخته شد اعلام نمود و دستور داد هر چه نیاز دارند به آنها بدهید .

مسعود رجوی سرکرده منافقین

ما از قبل تصمیم به انجام این عملیات بزرگ داشتیم و می خواستیم آن را دیرتر انجام دهیم ، اما پذیرش قطعنامه کار ما را تسریع کرد ... اگر الان اقدام نکنیم فرصت از دست خواهد رفت ، زیرا بعد از اینکه بین ایران و عراق صلح شود ، در اینجا قفل می شویم و دیگر نمی توانیم کاری انجام دهیم و از لحاظ سیاسی تبدیل به فسیل می شویم ... رژیم از لحاظ نظامی تعادل خود را از دست داده و هم از لحاظ سیاسی در انزوای بین المللی قرار دارد .

نکته مهم

یک تحلیل در خصوص تشویق و کمک صدام به منافقین برای حمله به ایران این است که صدام بعد از پذیرش قطعنامه توسط ایران ، منافقین را به عنوان یک مزاحم جدی در روند اجرای قطعنامه میدیده و باید به گونه ای از شر آنها خلاص میشده و هزینه مادی و معنوی نگهداری آنها در عراق را کاهش میداده است.

جدول زمان بندی مسیر حرکت در عملیات فروغ جاویدان

ردیف	عملیات	زمان بندی
۱	بیدار باش	۴ بامداد ۳ مرداد ۶۷
۲	ستون بندی و شروع حرکت	۶ بامداد // //
۳	عبور از مرزهای بین المللی	۸ صبح // //
۴	آرایش در خط عراق و عبور از آن	ساعت ۱۶
۵	ورود به شهر کرند	ساعت ۱۸
۶	ورود به اسلام آباد	ساعت ۲۰
۷	ورود به کرمانشاه	ساعت ۰۰ بامداد ۴ مرداد ۶۷
۸	ورود به همدان	۴ بامداد // //
۹	ورود به فزوین	۱۰ صبح // //
۱۰	تصرف تهران	ساعت ۱۶ دو شنبه ۴ مرداد ۶۷

دست آوردهای جنگ

- ۱- در طول ۲۰۰ سال گذشته اولین بار است که ایران سرزمینهای اشغالی خود را مستقلاً آزاد کرده است.
 - ۲- در طول ۸ سال جنگ ۵/۶ سال برتری با ایران بود.
 - ۳- اعتراضاتی که برای مرزها در قبل جنگ بود مرتفع شد.
 - ۴- انقلاب اسلامی استقلال خود را حفظ کرد.
 - ۵- در نهایت جنگ با برتری و پیروزی ایران تمام شد.
 - ۶- ایران به قدرت بازدارندگی مطمئن رسید.
- ارکان موثر در اداره جنگ

- ۱- حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه)
 - ۲- نیروهای مردمی بسیج از جمله عشایر
 - ۳- نیروهای مسلح (ارتش ، سپاه ، سایر نیروها)
 - ۴- جهاد سازندگی
- نقش حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه)

- ۱- هدایت و رهبری مردم و مسئولین
- ۲- دمیدن روح امیدواری و مقاومت در بدنه جامعه

نقش کشورهای منطقه ای

- ۱- کنفرانس سران عرب در طائف
 - ۲- افزایش تولید نفت عربستان و کویت برای کمک به عراق
 - ۳- فشار بر شیعیان کویت و عربستان
 - ۴- الجزایر بیطرف ، سوریه ولیبی مخالف با عراق
- نقش کشورهای فرا منطقه ای

- ۱- تمایل آمریکا به تحریک صدام علیه ترس از او
- ۲- اجازه به صدام برای دستیابی به سلاحهای شیمیایی
- ۳- حمایت روسها از صدام و دوری از ایران بخاطر مخالفت با اشغال افغانستان
- ۴- قطع رابطه با رژیم صهیونیستی و افتتاح سفارت فلسطین در تهران

ج

- ۱- ایران در زمان شروع جنگ فاقد وزیر امور خارجه بود
- ۲- عدم انجام اقدامات حقوقی لازم حتی پس از پیگیری والدهایم (دبیرکل سازمان ملل)
- ۳- پیشنهاد دبیرکل سازمان ملل به طرفین برای حل مسالمت آمیز اختلافات و سکوت ایران

شادی ارواح طیبه شهدا و امام شهدا

صلوات